

Pristup advokatu kao način sprečavanja zlostavljanja

*Izvod iz 21. Općeg izvještaja,
objavljeni 2011. godine*

18. Mogućnost da osobe koje policija pritvori imaju pristup advokatu je osnovna zaštita od zlostavljanja. Postojanje ovakve mogućnosti će za rezultat imati da odvraća osoblje koje je moglo namjeravati da zlostavlja pritvorenike. Nadalje, advokat će biti u dobroj poziciji da poduzme odgovarajuće korake u slučaju zlostavljanja.

19. Da bi pravo na pristup advokatu u potpunosti bilo djelotvorno, ono treba biti zagarantovano od samog početka lišavanja slobode.¹ Zapravo, CPT je u više navrata utvrdio da je period odmah nakon lišavanja slobode razdoblje kada je rizik od zastrašivanja i fizičkog zlostavljanja najveći. Nadalje, pravo na pristup advokatu bi se trebalo primjenjivati od trenutka lišenja slobode, bez obzira na tačan pravni status dotične osobe; tačnije, uživanje ovog prava ne bi trebalo da zavisi od toga da li se osoba formalno proglašava „osumnjičenom“. Naprimjer, u okviru mnogih pravnih sistema u Evropi, osobe mogu biti obavezane da prisustvuju i provedu određeni vremenski period u ustanovama za provođenje zakona i to u svojstvu „svjedoka“ ili zbog „informativnih razgovora“; CPT zna iz iskustva da za dotične osobe može postojati ozbiljan rizik od zlostavljanja.

20. Pravo na pristup advokatu treba uživati svaka osoba lišena slobode, bez obzira na to koliko je „minorno“ djelo za koje je osumnjičena. U mnogim zemljama koje CPT posjećuje, osobe se mogu lišiti slobode na nekoliko sedmica za tzv. „upravne“ prekršaje. CPT u tim slučajevima ne vidi nikakvo opravdanje za uskraćivanje prava na pristup advokatu. Nadalje, CPT često nailazi na praksu da osobe koje su zapravo osumnjičene za krivično djelo budu formalno pritvorene u vezi s upravnim prekršajem, kako bi se izbjeglo primjenjivanje zaštitnih mjera za osumnjičene za počinjenje krivičnih djela. Isključivanje određenih krivičnih djela iz obima prava na pristup advokatu neminovno nosi sa sobom rizik od stvaranja slabosti u sistemu.

21. Slično tome, pravo na pristup advokatu bi se trebalo primjenjivati bez obzira na stepen „ozbiljnosti“ prekršaja za koji je osoba osumnjičena. Zapravo, osobe osumnjičene za ozbiljna krivična djela mogu biti među onima kojima prijeti najveći rizik zlostavljanja i stoga imaju najveću potrebu za pristupom advokatu. Shodno tome, CPT je protiv mjera koje pružaju sistematično negiranje pristupa advokatu za određeni period za pritvorene osobe koje su osumnjičene za određene vrste krivičnih djela (npr. krivična djela iz domena anti-terorističkih zakona). Pitanje da li su ograničenja na pravo pristupa advokatu opravdana treba cijeliti od slučaja do slučaja a ne na osnovu kategorije počinjenog krivičnog djela.²

¹ Naravno, u zavisnosti od okolnosti pojedinačnog slučaja, pravo na pristup advokatu se može koristiti čak i u ranijim fazama.

² U ovom slučaju se može pozvati na presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju *Salduz protiv Turske* (27. novembar 2008.), u kojoj je Sud utvrdio da „... Član 6.1 [Evropske konvencije o ljudskim pravima] zahtijeva da se,

22. CPT u potpunosti prihvata da u izuzetnim okolnostima postoji mogućnost da se pristup advokatu po sopstvenom izboru pritvorenoj osobi odgodi za određeni vremenski period. Međutim, to ne bi trebalo značiti da se pravo na pristup advokatu u potpunosti može zabraniti tokom predmetnog perioda. U tim slučajevima, treba se organizovati pristup drugom nezavisnom advokatu u kojeg se ima povjerenja da neće ugroziti legitimne interese same istrage. Za ovakve slučajeve je savršeno izvodivo unaprijed napraviti zadovoljavajuće aranžmane, u konsultacijama s domaćom advokatskom komorom ili udruženjem.

23. Pravo na pristup advokatu za vrijeme policijskog pritvora mora podrazumijevati i pravo na povjerljiv sastanak sa advokatom. Od suštinske je važnosti da advokat bude u direktnom, fizičkom prisustvu pritvorene osobe, s obzirom da se ovo smatra zaštitom od zlostavljanja i da se razlikuje od načina osiguranja pravednog suđenja. Ovo je jedini način da se napravi tačna procjena fizičkog i psihičkog stanja dotične osobe. Isto tako, ako sastanak sa advokatom nije povjerljiv, pritvorena osoba se možda neće osjećati slobodno da otkrije način na koji se s njom postupa. Jednom kada se prihvati da, izuzetno, dotični advokat možda nije advokat kojeg je izabrala pritvorena osoba, nego zamjenski advokat izabran na osnovu prethodno dogovorene procedure, CPT u tom slučaju ne vidi nikakvu potrebu za odstupanjem u smislu povjerljivosti sastanaka između advokata i pritvorene osobe.

24. Pravo na pristup advokatu bi također trebalo podrazumijevati i pravo na prisustvo advokata tokom bilo kakvog ispitivanja od strane policije i advokat bi trebao biti u mogućnosti intervenirati tokom ispitivanja. Naravno, ovo ne bi trebalo sprečavati policiju da odmah počne ispitivati pritvorenu osobu koja je iskoristila svoje pravo na pristup advokatu, čak i prije nego što advokat stigne, ako je to opravdano izuzetnim stepenom hitnosti samog slučaja. Ovo također ne bi trebalo da isključi zamjenu advokata koji ometa propisno vođenje ispitivanja. Treba naglasiti da bi, u takvim situacijama, policija trebala biti odgovorna za svoje postupke.

25. Konačno, da bi pravo na pristup advokatu tokom policijskog pritvora bilo potpuno djelotvorno u praksi, potrebno je da, već u ranoj fazi krivičnog postupka, postoje odredbe koje predviđaju rješenja za osobe koje nisu u stanju da plate usluge advokata.